

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
TƏHSİL NAZIRLIYI

GİRDİMAN BƏLƏDÇİ KLUBU İSMAYILLININ MƏDƏNİ İRSİ

Katalog

Dr. Fariz Xəlilli, Təranə Yusifova

GİRDİMAN BƏLƏDÇİ KLUBU
İSMAYILLININ MƏDƏNİ İRSİ *Katalog*

Elmi redaktor:
Tarix elmləri doktoru
Qafar Cəbiyev

Rəyçilər:
AMEA-nın müxbir üzvü
Vəli Əliyev

Dr. Fariz Xəlilli, Təranə Yusifova
GİRDİMAN BƏLƏDÇİ KLUBU: İSMAYILLININ MƏDƏNİ İRSİ KATALOQU. Bakı: "Elm və Təhsil" 2018, 48 səhifə

Layihə Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi tərəfindən maliyyələşib.
Kitabın mətninə görə AR Təhsil Nazirliyi heç bir məsuliyyət daşımır.

ISBN: 978-9952-8346-0-4
© Təranə Yusifova, Dr. Fariz Xəlilli

İsmayilli rayonu

İsmayilli rayonunun ərazisi 2074 kv.km, əhalisi 01.01.2016-cı il tarixə 84892 nəfərdir. Rayon 1931-ci il noyabr ayının 24-də yaradılmışdır. İsmayilli rayonu ərazisində 1 şəhər, 2 qəsəbə və 105 kənd vardır. Rayon ərazisində 46 tam orta, 22 ümumtəhsil orta və 12 ibtidai məktəb, 10 məktəbəqədər təhsil müəssisəsi, 3 xəstəxana, 11 həkim məntəqəsi, 2 poliklinika, 24 tibb məntəqəsi və bir gigiyena və epidemiologiya mərkəzi, 2 tarix-mədəniyyət qoruğu (Lahıc, Basqal), 5 qala, 233 mədəniyyət abidəsi, Heydər Əliyev Mərkəzi, 2 tarix-diyarşünaslıq muzeyi, 1 mədəniyyət mərkəzi, 7 mədəniyyət evi, 26 klub, 4 mədəniyyət və istirahət parkı, mərkəzi kitabxana sisteminin əhatə etdiyi 49 kitabxana filialı, 1 incəsənət məktəbi, 1 rəsm Qalereyası, 1 Turizm İnformasiya Mərkəzi, 1 Peşə Tədris Mərkəzi və İsmayilli Dövlət Humanitar və Texnologiya Kolleci mövcuddur. Rayon ərazisində 2 şərab zavodu, 1 kərpic zavodu, 2 asfalt zavodu, 1 beton zavodu, 21 turizm-istirahət mərkəzi, 12 bank filialı və bank olmayan kredit təşkilatı fəaliyyət göstərir.

Rayonda 4 QHT, 15 dini icma, 8 ictimai təşkilat və birlik vardır. Ərazidə 133 nəfər Qarabağ müharibəsi əli, 625 nəfər Qarabağ müharibəsi veteranı, 140 şəhid ailəsi, 21 nəfər Böyük Vətən Müharibəsi veteranı, 650 nəfər əmək veteranı, 12 nəfər əməkdar müəllim, 11 nəfər “Tərəqqi”, 6 nəfər “Dövlət qulluğunda fərqlənməyə görə” medalına layiq görülmüş sakin yaşayır. “Yeni İsmayilli” adlı rayon qəzeti 1934-cü ildən nəşr olunmağa başlamışdır. 1965-ci ildən “Zəhmətkeş”, 1966-cı ildən “Cavanşir yurdu”, 2003-cü ildən 2013-cü ilə qədər “Girdiman” adı ilə nəşr olunmuşdur. 24 yanvar 2008-ci il tarixdən rayonda “İsmayilli xəbərləri” qəzeti nəşr olunur.

Girdiman çayı

Girdiman çayı Kürün sol qoludur. İsmayilli, Ağsu və Kürdəmir rayonları ərazisindən axır. Uzunluğu 88 km, hövzəsinin sahəsi 727 km²-dir. Başlangıcını Babadağ aşırımının 1 km cənub-şərqindən (2900 m) alaraq süni kanal vasitəsilə Kürə tökülür. İllik axımı qar (24%), yağış (39%) və yeraltı (37%) sulardan əmələ gəlir. Orta illik su sərfi 4,20 ml/san-dir. Axımının 36%-i yazda, 25%-i yayda, 24%-i payızda, 15%-i isə qışda keçir. İntensiv suvarma dövründə (iyul, avqust aylarında) keçən axım illik axımın 15%-ni təşkil edir. Çayda ən çox su yaz-yay daşqını dövründə müşahidə

edilir. Daşqın dövründə keçən su sərfi orta illik su sərfindən 15-20 dəfə çox olur. Çayda ən az su (4-6%) yanvar-fevral aylarında keçir. Çayın asılı gətirmələr sərfi 10,6 kq/san, orta lillənməsi isə 2500 q/m²-dir. Suyu sulfatlı-natriumlu olmaqla minerallaşması 500-1000 mq/l, orta minerallaşması isə 560 mq/l-dir. Qaraməryəm yaylası qarşısında çay bir neçə qola ayrılıb Şirvan düzünə çıxır və əkin sahələrinin suvarılmasında geniş istifadə edilir. Belə qollardan biri Ağsu rayonu ərazisində Şirvan düzünün kənd təsərrufatını su ilə təmin edən Nazırçay qoludur.

Lahıc mahalı

Lahıc mahalı İsmayilli rayonu ərazisində mövcud olmuşdur. Burada 1821-ci ildə 6 kənddə (Lahıc, Həftəsoy, Əhənlı, Xımrən, Müdri, Dəhar) 374 ailə yaşayırdı. Mahalın bütün kəndləri müsəlman tatlar tərəfindən məskunlaşdırılmışdır. “Şirvanşahlar dövləti” əsərinin müəllifi Sara Aşurbəyli Vladimir Minorskinin müsəlman mənbələrində adı çəkilən Layzan vilayətini Girdiman çayının yuxarı axarındakı müasir Lahıc vadisində yerləşdirməsi ilə razılaşır. Belə ki, Lahıc ilk orta əsrlərdə Sasanilərin vassal müləkləklərindən biri, X-XI əsrlərdə isə Şirvanın tərkibində idi. Məsudi və “Tarix-i əl-Bab” müəllifinin verdiyi məlumata görə Layzan vilayəti X əsrin əvvəlində Layzanşahın əcdadından irs qalmış mülkü idi. Layzanşah 917-ci ildə bütün Şirvanı tutdu, öz qohumlarını aradan götürərək, Şirvanşah titulu da qəbul etdi. Aydın olur ki, Layzan müləkliliyinin inzibati mərkəzi Lahıc idi. Beləliklə, Vladimir Minorskiyə görə, Layzan vilayəti müasir İsmayilli rayonundakı Lahıc qəsəbəsi və ətraf kəndlərin və Layzan müləkliliyi dairəsinə daxil olan bölgələrin

(Məlhəm, Qonaqkənd, Zarat və s.) ərazisinə müvafiqdir. Sara Aşurbəyli qeyd edir ki, Lahıcın əhalisi - tatlar İrandan, Gilanın Lahican vilayətindən gəlmə olub, ehtimal ki, VI əsrdə Sasani hökmdarı I Xosrov Ənuşirəvan tərəfindən Sasanilər dövlətinin şimal sərhəd əyalətlərinə köçürülmüşlər. Lahıc adlı yaşayış məntəqələri hal-hazırda Zaqatala, Xanlar rayonlarında Abşeronda (Ləhəş kəndi - təhrif olunmuş Lahıc) da vardır.

XVI əsrin sonlarında Osmanlı hakimiyyəti illərində Şirvan bəylərbəyliyi 12 sancağa bölünmüşdü. Onlardan biri Hauz-Lahıc sancağı idi. Dərbənd bəylərbəyliyi yaranandan sonra əvvəlki bölgədəki Hauz-Lahıc sancağından Lahıc sancağı və Hauz livası ayrılmışdır. Bu bölgü sonralar da davam etdirilmiş, xanlıqlar dövründə hər ikisi ayrıca mahal olmuşdur.

XIX əsrin əvvəllərində Lahıc mahalının sakinləri bağçılıq, bostançılıq, ipəkçilik, misgərlik, dəmirçilik, kömürçülük, barıdarlıq, paxırçılıq, bərbərlik, başmaqçılıq, qəssablıq, dabbaqlıq, papaqçılıq, xarratlıq, bənnalıq, əyiricilik, tüccarlıqla məşğul olurdular. Mahalın naibi Cəfərqulu ağa (Mustafa xanın oğlu) idi.

Lahıc misgərlik sənəti

Azərbaycanda misgərlik sənətinin mərkəzlərindən birinin Lahıc olduđu hamıya məlumdur. Hələ XIX əsrin 30-cu illərində Lahıcda mis qablar düzəldən 52 emalatxana v  d kan fəaliyyət göstərirdi. Ümumilikdə Lahıcın 1000 nəfərədək sakini misgərlik və onunla bađlı pe   l rl  (k m rbasma, çarvadarlıq və s.) m    l olurdu.

Lahıc  z məscidi v  meydanı olub, qədim adlarını qoruyub saxlayan bir sıra m h ll l r  bölünür: buradakı D r-Həsən məhəlləsində  arvadarlar, Murodunda d mir il r v   arvadarlar, B doyunda ke  duzlar, tacirlər, misg rl r, Ađ lid  misg rl r yaşayırdılar.   h rciyin  n yüksək hissəsi Z v r  məhəlləsi (ke  duzlar) v  D r -Hamam adlanır.

Azərbaycan əhalisinin m i   tind  uzun müddət mis qablardan geniş istifadə olunub. H tt   n kasıb ailədə də müxtəlif mis qablar var idi. Lahıc ustalarının misdən hazırladıqları, mürəkkəb və incə naxışlarla b z dikləri

dolça, satıl, sərnici, sərpuc, güyüm, teşt, məcməyi, sini, dolça, aşşüzən, kəfkir, kasa, cam, qazan, çıraq və s. məmulatlar Orta Asiya, Dağıstan, Gürcüstan, İran, Türkiyə və digər yerlərdə tanınıb, satılıb.

2015-ci il 30 noyabr - 4 dekabr tarixində Namibiyanın paytaxtı Vindhuk şəhərində UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrsin Qorunması üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 10-cu sessiyasında Azərbaycan tərəfindən Qeyri-maddi mədəni irs üzrə Reprezentativ siyahıya daxil edilməsi üçün "Lahıc misgərlik sənəti" nominasiyası təqdim olunub. "Lahıc misgərlik sənəti" sənədlər toplusu Azərbaycan Respublikasının Birinci Vitse-Prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, UNESCO-nun və İSESKO-nun Xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyevanın dəstəyi ilə, Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Xarici İşlər Nazirliyi, Azərbaycan Respublikasının UNESCO yanında Daimi Nümayəndəliyi və bu sahədə ekspertlərin birgə əməkdaşlığı ilə hazırlanaraq UNESCO-ya təqdim edilib. Beləliklə, Lahıc misgərlik sənəti UNESCO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Reprezentativ siyahısına daxil edilib.

Basqal qəsəbəsi

Basqal ilk orta əsrlərdən məskunlaşmış iri yaşayış məskənlərindəndir. Qafqaz Albaniyası, Şirvanşahlar dövləti, Səfəvilər dövləti, Şirvan xanlığı, Çar Rusiyası, Xalq Cümhuriyyəti və Azərbaycan SSR dövründə toxuculuq və digər sənətkarlıq sahələrinin intensiv inkişaf etdiyi bölgədir. Burada hal-hazırda da bir çox ailələrdə ipək toxuculuğu yaşamaqdadır. İpək yolunun məhəlli marşrutlarının birinin üzərində yerləşməsi, paytaxt Şamaxı, Ağsu və Fıtdağa yaxınlığı, tərəkəmələrin köç yolunda olması onun inkişafını əsaslandırılmışdır. Arxiv sənədlərinə nəzər yetirsək, 1831-ci ildə Basqal kəndi Şirvan vilayətinin Hauz mahalına daxil idi. Hauz mahalı min ildən çox adını dəyişmədən mövcud olmuş, mahalın inzibati mərkəzi məhz Basqal olmuşdur.

Basqalın əhalisi misgərlik, dəmirçilik, dabbaqlıq, başmaqçılıq, papaqçılıq, çarvadarlıq, əyiricilik, kömürçülük, xarratlıq, boyaqçılıq, basma-naxış toxuculuq (kəlağayı), bənnalıqla məşğul

olurdu. Kəndin yüzbaşılari Hacı Şıxməmməd Əhməd oğlu və Atakişi Kərbəlayi Mikayıl oğlu idi. Hacı Hüseyn Əbdüləziz oğlu, Hacı Səfərəli Hacı Xasməmməd oğlu, Kərbəlayi Məhərrəm Kərbəlayi Mirzəməmməd oğlu tanınmış tacirlər idi. Basqalın misgərləri Lahıca, papaqçı, xarrat və toxucuları Şamaxıya, Mücüyə və Nüydiyə köçürmüşlər.

Basqal memarlıq həlli və planı baxımından özünəməxsusluğunu qoruduğu, tarixən mövcud olmuş ənənəvi sənətkarlığı yaşatdığı, zəngin folklor nümunələri yaratdığı, turizm yollarının üzərində yerləşdiyi üçün Azərbaycan tarixi, mədəniyyəti və turizmi üçün önəmlidir, kompleks şəkildə ümumdünya maddi və mənəvi mədəni irsidir.

Basqalın planlı şəkildə salınmış məhəllələri, yaşayış evləri, daş döşənmis küçələri, çoxsaylı bulaqları, kürəbəndləri, kəlağayı sexləri və onların dəzgahları, məscidləri, hamamı, yüzillərən xan çınarı onun qorunmuş maddi mədəni irsidir. Basqalın bu günümüz ilə keçmiş arasında əlaqənin yaradılması Basqalı açıq səma altında bir etnoqrafik muzey halına gətirə bilər.

İpək toxuculuğu və kəlağayı

Görkəmli etnoqraf alim Arif Mustafayev Azərbaycanda ipək toxuculuğunun – şərbaflığın tarixini və iş prosesini dərinləndirən araşdırmışdır. O, qeyd edir ki, Azərbaycanın orta əsr şəhərlərində (Təbriz, Şamaxı, Ərdəbil, Marağa, Mərənd, Xoy, Salmas, Naxçıvan, Gəncə, Beyləqan, Qəbələ və s.) şərbaflıq sənəti xam ipək toxuculuğu ilə təmsil olunmaqla böyük tərəqqiyə çatmışdı. Xüsusilə Təbriz və Şamaxı şəhərləri uzun müddət xam ipək toxuculuğunun başlıca mərkəzləri olmuşdur. Azərbaycana gələn xarici səyyahların əksəriyyəti ipək toxuculuğunu Şirvan əhalisinin başlıca məşğuliyyəti hesab etmişdir. Şirvan şərbaflığının üstün mövqeyi XIX əsrin sonlarına, kустar ipək toxuculuğunun tənəzzülünədək davam etmişdir. XIX əsrdə Şamaxı və onun ətraf kəndləri (Basqal, Mücü, Zarat və b.) yenə də karxana şərbaflığının mühüm mərkəzi olaraq qalmaqda idi. 1843-cü ildə təkcə Şamaxı şəhərində 220 şərbaflı karxanası işləyirdi.

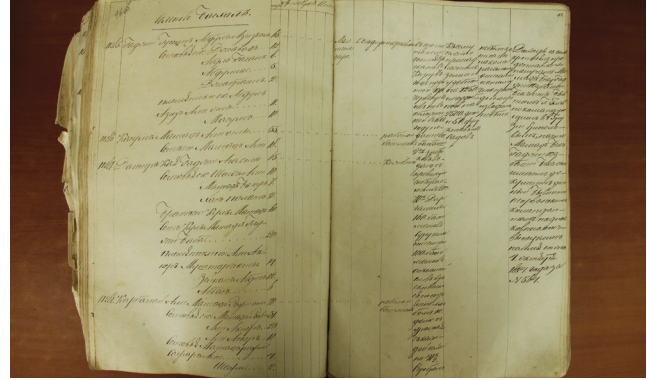
Arif Mustafayev qeyd edir ki, karxana şərbaflığında ixtisas-

laşmanın dərinləşməsi nəticəsində istehsal prosesləri üzrə bir sıra yardımçı peşə növləri yaranmışdı. Baramanın açılıb kələf çarxı üzərinə sarınması ilə mancılıqçı, xam ipək tellərinin seçilib yenidən güpü üzərinə sarınması ilə nəqqat, ipək tellərinin tovlanması ilə tovcu, ara ipəyinin sarınması ilə sarıyıcı (lüləvəkil), çillə çəkməklə karatan, çilləni bölüb uzatmaqla karaçı, çillə taylarını nira və şanaya düzməklə tərrah, bilavasitə toxuma əməliyyatı ilə kargər və pəstəkar, nəhayət hazır məmulatı boyamaq və naxışlamaqla boyaqçı (tavakeş) məşğul olurdu. Xammal tədarükü və hazır məmulatın satışı məsələsinin təşkili şərbafın (karxana sahibinin) üzərinə düşürdü. Bəzən isə o, eyni zamanda kargər (toxucu) vəzifəsini də görürdü.

Şərbaf karxanalarında xam ipək bir sıra ilkin texniki emal prosesindən keçirdi. Belə ki, xam ipək qeyri-yeknəsəq, nazik və mafraq olub bilavasitə toxuma prosesinə yaramadığından ilk

növbədə bir neçə teldən ibarət çillə və lülə (ara ipəyi) hazırlanırdı. Çillə və ara ipəyinin hazırlanması isə bir sıra texnoloji prosesləri əhatə edirdi. Toxuma texnologiyasının tələbindən asılı olaraq xam ipək kələfləri ilk növ-bədə şirab vasitəsilə bişirilirdi. Bu əməliyyatdan sonra tiftiklənib dolaşiq düşmüş ipək telləri saf-çürük edilərək çıxardan təmizlənilir və yenidən müəyyən sayda taylaşdırılıb “küpü” adlanan əl çarxı üzərinə sarınırdı. Nəqqat dəzgahında icra edilən bu əməliyyatla “nəqqat” adlanan peşəkar usta məşğul olurdu. Toxuma prosesinə başlamazdan əvvəl məfraq ipək telləri tovvermə yolu ilə eşilib möhkəmləndirilirdi. Bişirilən zaman ilişkinliyini qismən itirmiş ipək lifləri bunun nəticəsində burulub bir-birinə sarınmaqla, toxuma prosesi üçün zəruri keyfiyyət və münasib yuvarlaq forma kəsb edirdi. “Çarxto” adlanan tov dəzgahında icra edilən bu əməliyyat nəticəsində ipək teli lazımı istehsal keyfiyyətini kəsb edirdi. Çillənin çəkilməsi, həmçinin, xüsusi istehsal vərdişinə yiyələnmiş ixtisaslı usta əməyi tələb edirdi. Bu mürəkkəb

iş prosesi peştaxta, mərrə şanası, çilləçarx və əngələ adlanan bir sıra əmək alətlərinin köməyi ilə görülürdü. Bu məqsədlə karatan peştaxtanın altına düzülmüş çərilərin hər birindən bir tay ipək teli götürüb onları mərrə şanasının gözcüklərindən keçirəndən sonra çilləçarxa bənd edirdi. Əl ilə fırlanan çilləçarx hərlandıkca ipək telləri onun üzərinə dolanırdı. Karatan bir əli ilə mərrə şanasından gələn ipək tellərini dəstələyib bir yerdə cəm edir, digər əli ilə ara-bir çilləçarxa təkan verməklə onu fırladırdı. Bu qayda ilə “ərd” və “mərrə” hesabı ilə bir bəstən işə kifayət edəcək miqdarda çillə teli hazırlanırdı.

İpək məmulatının böyük əksəriyyətinin çilləsi və ara ipəyi müxtəlif rənglərə boyanırdı. Boyaq üçün ipək əvvəlcə qəlyədaşı məhlulunda bişirilərək yapışqan qalığı və yağlaşovdan təmizlənir, sonra çarpaz dəzgahında xırda kələfçə formasına salınırdı. Bu işlə bilavasitə şərbaf özü məşğul olurdu. Xam ipəkdən tarixən müxtəlif növ ipək parçalar (siqlatun, kimxa, xitayi, atlaz, zərbaf, darayı, mov, tafta, qanovuz, alafa, bənərə, çarşab,

kəlağayı və s.) toxunmuşdur. İpək parçalardan fərqli olaraq kəlağayı həm də qəlib vasitəsi ilə naxışlanıb bəzədilirdi. Kəlağayının basma-qəlib üsulu ilə naxışlanması ilə “tavakeş” adlanan peşəkar qəlibkar ustalar məşğul olurdular.

Kəlağayı ipək sapdan toxunmuş dördkünc formalı ənənəvi Azərbaycan qadın baş örtüyüdür. XIX əsrin sonu-XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanın ənənəvi kəlağayıçılıq mərkəzləri müxtəlif siyasi və sosial-iqtisadi səbəblərdən, xüsusilə də Rusiyadan daxil olan ucuz fabrik mallarının kустar karxana məhsullarını sıxışdırması nəticəsində mövqeyini dəyişmişdir. Kəlağayıçılıq tədricən yalnız iki mərkəzdə - Basqal və Şəkiddə cəmləşmişdir. YUNESKO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Hökumətlərarası Komitəsinin 2014-cü il noyabrın 24-28-də Parisdə keçirilən 9-cu sessiyasında Azərbaycan kəlağayı sənəti “Qadın ipək baş örtüyü kəlağayının ənənəvi hazırlanma və daşınma mədəniyyəti və onun simvolikası” adı ilə YUNESKO-nun Qeyri-Maddi Mədəni İrs üzrə Reprezentativ Siyahısına daxil edilib.

Mücü kəndi

“Hüdud əl-Aləm” əsərində Şirvan, Xursan və Lizan (Layzan) vilayətləri haqqında maraqlı məlumatlar vardır. Həmin əsərdə yazılır: “Şirvan, Xursan və Lizan üç nəhiyədir ki, padşahı birdir. Bu padşah Şirvanşah, Xursanşah və Lizanşah adlanır. O, Şamaxıdan bir fərsəx (6 km) aralı ordugahda yaşayır. Onun Kürdivanda yüksək zirvəsi geniş və hamar olan bir dağı vardır. Dağın eni ilə uzunluğu dörd fərsəxdir. Ona yalnız bir tərəfdən çətin və ağır keçilən yol çıkmışlar. Burada dörd kənd vardır. Bu padşahın xəzinəsi və bütöv sərvətləri orada saxlanılır. Onun bütün adamları - kişili-qadınları orada qalır. Onlar orada bir yerdə əkin əkər və (öz məhsullarını) yeyərlər. Bu qala Niyalqala adlanır. Ondan bir fərsəx aralıda daha möhkəm bir qala vardır, [şahın] zindanı oradadır”. Görkəmli tarixçi Sara Aşurbəyli hesab edir ki, Lahıcdan təqribən 12 km cənubda, Girdiman çayının aşağı axarında yerləşən Kürdivan kəndinin adı bu günədək qalmaqdadır.

Kürdivan kəndi İsmayılı rayonunda Basqalın yaxınlığındadır. Uca zirvəsi düz səthi olan və bir tərəfdən çıxır qalxan Niyal dağı Girdiman ərazisindədir. İndiki Basqal, Tircan, Mücü və Zərnəva kəndlərinə müvafiq gələn dörd kənddə Şirvanşahın rəiyyəti olan əkinçilər yaşayırdılar. Şirvanşahın xəzinəsinin saxlandığı əlçatmaz Niyal qalası da bu dağda idi.

Məsudi Şirvanşahın Qabh dağındakı Niyal adlanan qalasını xatırladır və onun “dünyada misli-bərabəri olmayan qala” olduğunu göstərir. Niyalqaladan bir fərsəx aralı, ondan 7-8 km şərqdə şahın zindanının yerləşdiyi daha bir möhkəm qala, ehtimal ki, Sulut qalası yerləşirdi.

Mücü kəndində araşdırmalarımız zamanı məlum olmuşdur ki, kəndin dörd bir tərəfində maraqlı yaşayış məskənləri, qalaların qalıqları vardır. Mücü kəndindən şərq tərəfdə Fitdağ şəhərinin qalıqları, qərb tərəfdə Niyal qalasının qalıqları, şimalda isə Şirvanşahların zindanı yerləşən qalanın qalıqları vardır. Sıx meşəliklə hərəkət edərək həmin qalalara yetişmək mümkündür. Şirvanşah qalasına yerli sakin Mais Süleymanovun bələdçiliyi ilə qalxdıq. Mücü darvazaları adlanan sıldırım qayalıqları keçərək Sulut çayına doğru hərəkət etdik. Yolumuzun solunda diqqəti heç cəlb etməyən yerdə əvvəllər qala qapısına aparan dağılmış ciğir görünür. Həmin ciğirle qalaya daxil olduq. Qalanın qapısı iki tərəfdən bürclə əhatələnib. Terraslarda salınan çoxsaylı otaqların ölçüsü təxminən 4x5 metr ölçüsündədir. Bü-

tün binalar daşla tikilib, birləşdirici məhlul kimi gəcdən istifadə olunub. Bütün binaların üstü tağvari bağlanıb, üzərinə torpaq qatı verilib. Şirvanşah qalası zindan məqsədilə istifadə olunub. Hər halda Sara xanım Aşurbəylinin Şirvanşahların zindanı kimi adını çəkdiyi Sulut qalası buradır. Çünki, tikililərin sıxlığı, möhkəmliyi və otaqların əlaqələliyi bunu deməyə imkan verir. Düşünürük ki, gələcəkdə Fransada məşhur Fort Boyard zindanı kimi Şirvanşah qaləsindəki zindan da konservasiya edildikdən sonra turistlərin marağına səbəb olacaqdır.

Arxiv sənədlərindən bəlli olur ki, 1831-ci ildə Mücülü kəndi Hauz mahalına daxil idi. Kəndin əhalisi müsəlman türklər və yəhudilərdən ibarət idi. Müsəlman türklərin yüzbaşısı Hacı Məmmədqulu Mirzə oğlu, yəhudilərin yüzbaşısı isə David Maniş oğlu idi. Müsəlman türklər rəncbərlilik, kəlağayı toxuculuğu, çarvadarlıq, sərraclıq, yəhudilər isə tacirlik edirdilər. Vergilərin müəyyən hissəsi (bağbaşı və atarpası) Məmməd bəyə çatırdı. Yəhudilərdən İsmayıl Yusif oğlunu Mustafa xan həkimlik etdiyi üçün vergidən azad etmişdi.

Sulut kəndi

1831-ci ildə Sulut kəndi Hauz mahalına aid idi. Kəndin əhali-si müsəlman türklərdən ibarət idi. Kənd sakinləri rəncbərlik edir, kəlağayı hazırlayır, boyaqçılıq edirdilər. Paytaxtın Fitdağdan Şamaxı şəhərinə köçürülməsindən sonra boyaqçı və toxucu ailələri Şamaxıya köçməyə başladılar. Rəncbərlər Hacı Əli bəyin torpaqlarında işləyirdilər. Kəndin yüzbaşısı Xəlil İbrahim oğlu idi. Sulut toponimi haqqında müxtəlif mülahizələr vardır. Sulut sözünün mənası monqol dilində “daşlı”, “sulu” yer kimi izah olunur. Hazırda kənd əhalisi əsasən heyvandarlıq və bağçılıqla məşğuldur.

Qədim tarix yaşayır,
Qayası, daşı üstə,
Göydən tutub sallanır,
Basqalın başı üstə.
Od qonşusu Fit dağı,
Cənnət bağı Sulutdu.

Qəhrəmanlar ovlağı,
Cənnət bağı Sulutdu.
(Fikrət Qoca).

Sulut kəndinin yaxınlığında düzən sahədə Fitdağ şəhərinə məxsus Buzxana və Mustafa xanın ailəsinə məxsus sarayın – Haram qalasının qalıqları mövcuddur. Fitdağ şəhəri 1796-cı ildən mərhələli şəkildə salınaraq 1805-ci ildə Şirvan xanlığının paytaxtının və hökumət orqanlarının bura köçməsi ilə nəticələnmişdir. 1820-ci ildə Mustafa xan ailəsi ilə Cənubi Azərbaycana mühacirət edənə qədər Şirvan xanlığının baş şəhəri Fitdağ şəhəri olmuşdur. Fitdağ şəhərinin qalıqları hal-hazırda Fit dağında qalmaqdadır. Ora iki tərəfdən həm Sulut, həm də Mücü kəndi tərəfdən yol vardır. Biz araşdırmalar zamanı hər iki yolu istifadə etmişik. Təklifimiz hər il Fitdağ yaylasında “Tərəkəmə Oyunları” festivalının keçirilməsidir. Buna tarixi əsas da vardır. Çünki, Mustafa xan özü Xançoban mahalından olmaqla tərəkəmə həyat tərzini keçirən topluma məxsus idi. Tərəkəmələrin oyunlarına çilingağac, topaldıqaç, sütdü-sülük, toqqagötürdü, tirədöymə, üçdaş, dördəş və s. oyunları aid etməklə yarışlar keçirmək mümkündür.

Talıstan kəndi

Hələ 1831-ci ildə Həsən mahalına daxil idi. Əhalisi əkinçiliklə məşğul olur, tut bağlarında işləyir, barama qurdu bəsləyirdilər. Yüzbaşılar Davud Əhməd oğlu və Mikayıl Məlik Məhərrəm oğlu idi. Kənd sakinlərindən bəziləri vergiləri dövlətə deyil, Əli bəy və Cavad bəyə verirdilər. XIX əsrin əvvəllərində kənddən müxtəlif vaxtlarda Şamaxı şəhərinə, Qutqaşın mahalının Vəndam və Məmmədəğalı kəndlərinə ipək toxucusu və başmaqçılar köçmüşdür.

Cavanşir qalası

Cavanşir qalası İsmayıllı rayonunun Talıstan kəndindən təqribən 3 km şimalda, Ağ çayın sağ sahilində yerləşir. Qala Ağ çay dərəsindən təqribən 500-600 m yüksəkdə, hər tərəfdən sərt yamac və uçurumlarla əhatələnən dağın üstündə yerləşir. Qalaya yol cənub tərəfdəndir. Qalanın tikintisində inşaat materialı kimi gəc məhlulundan, çay və qaya daşlarından istifadə olunmuşdur. Xalq şairi Səməd Vurğun XX əsrin 30-cu illərində özünün məşhur «Talıstan» poeması üzərində işləyərkən bir neçə dəfə Cavanşir qala-

sında olub və onu nəzmə çəkib. Poemada deyilir:

Burda əsrlərdən yadigar qalan,
Üstünü çiskinlər, dumanlar alan
Böyük bir qala var dörd yanı hasar,
Daşında paslamış əski yazılar
Kimdir o sənətin böyük ustadı?
Ölməz sənətkarın, sənətin adı?

Qala qapısı yanındakı bürclər düzbucaqlı formada inşa edilib. Düzbucaqlı formalı bürclər dairəvi və yarım dairəvi bürclərə nisbətən daha qədim tarixə malikdir. Qalanın cənub divarlarının hərbi-strateji əhəmiyyətini təsdiqləyən dəlillərdən biri də orada müxtəlif ölçülü xüsusi mazğalların olmasıdır. Onlar içəri tərəfdə bir qədər geniş, çöl tərəfə doğru isə daralan formadadır. Mazğalların hamısı əsasən adam boyu çatan hündürlükdədir. Cavanşir qalası iki hissədən ibarətdir: Əsas qala və iç qala. Abidənin şərq divarları şimal-şərq nöqtədə iç qala ilə birləşir. İç qala daha çox dağıntıya məruz qalmışdır. İç qalanın cənub və şimal künclərində, habelə cənub-qərb divarlarında bürç yerləri mövcuddur. Onlardan birincisi silindirik, digərləri isə yarım silindrik formadadır. İç qalanın əsas giriş qapısı da elə məhz yarım silindrik formalı bürclərin olduğu cənub-qərb tərəfdədir. Maraqlıdır ki, Cavanşir qalasının tikintisində kərpicdən, ümumiyyətlə, istifadə olunmayıb. Prof.Dr. Qafar Cəbiyev hesab edir ki, qala VII əsrin sonlarında, daha doğrusu Cavanşirin ölümündən sonra və məhz onun şərəfinə tikilmişdir.

Diyallı kəndi

1831-ci ildə Diyallı kəndi Həsən mahalına daxil idi. Əhalisi əkinçiliklə məşğul olur, tut bağlarında işləyir, barama qurdu bəsləyirdilər. Kənd sakinlərindən bəziləri vergiləri dövlətə deyil, Əli bəy və Cavad bəyə verirdilər. Məmmədşərif Novruzəli oğlu, Məmmədəli Gülü oğlu, Haşım Həsənəli oğlu Şirvan müsəlman atlı alayının əsgərlərindən idi.

Kəndin ərazisində XIX əsrin sonlarında Şirvanın görkəmli din xadimi Hacı Məcid əfəndinin inşa etdirdiyi məscid vardır. Məscidin mühafizə vəziyyəti yaxşı deyil, torpaq sürüşmələr və baxımsızlıq nəticəsində dağıntılara məruz qalıb. Məscidin çox sayda kitabəsi olmuşdur. Məscidin həm mehrabı, həm də divarları nəbatı naxışlarla rənglənərək bəzədilmişdir. Təəssüf ki, həmin divar bəzəkləri də məhv olmaqdadır.

Kəndin şimalında dağların qoynunda dəniz səviyyəsindən 1550 metr hündürlükdə Qaranohur gölü yerləşir. Ora Talistan kəndindən də yol gedir. Əsrarəngiz gözəlliyi ilə seçilən bu təbiət abidəsi istənilən fəsilə turistlərin marağını cəlb edir.

Xanagah Qız qalası

İsmayilli rayonu ərazisində, Xənəyə (Xanagah) kəndindən 2,5-3 km şimalda, Axox çayın sağ sahilində yerləşir. Qala üç tərəfdən – şərq, şimal-şərq və cənub-şərqdən Axoxçayın sıldırım qayaları, qərb tərəfdən isə Qarasu dərəsi ilə əhatələnən hündür adayabənzər dağın üstündə ucaldılıb. Xanəgah Qız qalasına yaxınlaşmaq üçün yeganə yol Qarasu dərəsindəndir. Ora isə yonulmamış çay daşı və kirəc məhlulu ilə inşa edilmiş xüsusi müdafiə divarı ilə möhkəmləndirilib. Qalaya girişin və çıxışın tənzimləndiyi buraxılış məntəqəsi funksiyası daşıyan bu divar-səddin uzunluğu 28,6 m, hündürlüyü 7 m, qalınlığı isə 1,8 m-dir. Sel suları divar-səddin çox hissəsini dağıdıb. Yalnız kənarlarda, yamaca bitişən hissələrdə divar qalıqları gözə dəyir. Tədqiqatçıların fikrincə, divar-səddin orta hissəsində üstü tağ formalı qapı yeri olub. Qala divarlarının çöl tərəfi bütünlüklə yüksək dərəcədə mailliyi olan sərt yamaclardan və sıldırım qayalıqlardan, içəri tərəfi isə xırda təbii terraslardan ibarətdir. Qalanın cənub terrası ilə üst terras arasında qalıqları aydın bilinən is-

tinad divarı var. İç qala qalanın digər hissələrindən sərt enişlərlə ayrılır. Orada çoxsaylı daxili tikililər olduğu aydın bilinir. Onlardan yaşayış və anbar məqsədilə istifadə olunduğu güman edilir. Yonulmamış çay daşı və gəc məhlulu ilə inşa edilmiş həmin tikintilərin əksəriyyətinin bünövrə hissəsi bu gün də salamat vəziyyətdə qalmaqdadır. Xanəgah qız qalasında 6 yerdə qala bürcü qalıqları olduğu bilinir. Onlardan üç ədədi şimal, bir ədədi şimal-qərb, bir ədədi şərq tərəfdə, daha bir ədədi isə üst terrasla cənub terras arasındakı istinad divarındadır. İstinad divarı üstündəki bürc dairəvi, digər bürclər isə yarım dairəvi formadadır. Salamat qalmış yerlərdə qala divarların hündürlüyü 6-7 m, qalınlığı isə 1,5 m-dir. Qalanın ümumi sahəsi təqribən 1,5 hektara bərabərdir.

Bu cür möhtəşəm müdafiə tikililəri Albaniya dövlətinin ən qüdrətli çağlarında və çox ola bilsin ki, məhz Cavanşirin hakimiyyəti illərində inşa olunmuşdur.

Mollaisaqlı yaşayış yeri

Mollaisaqlı antik və ilk orta əsr yaşayış yeri və nekropolu Azərbaycanın görkəmli arxeoloqu Fazil Osmanov tərəfindən qeydə alınaraq öyrənilmişdir. O, qazıntılar zamanı bina yerləri, təsərrüfat küpləri, quyular, təknə qəbirlər və gildən hazırlanmış çoxlu sayda antropomorf və zoomorf fiqurlar aşkar etmişdir. Mollaisaqlının antropomorf fiqurları say və müxtəliflik baxımından xüsusilə fərqlənir. Torpağı ana kimi məhsuldar və müqəddəs bilən qədim insanlar qadın fiqurlarını məhz gildən hazırlamışlar.

Mollaisaqlı kəndinin sakinləri Azərbaycanın öz dilləri olan kiçik xalqlarından birinə məxsusdur. Hapıtlar adlanan bu etnik qrupun hələ XVI-XVII əsrlərdə İsmayilli rayonu ərazisində yaşadığı haqqında xeyli epigrafik xatirə abidələri vardır. Şirvan xanlığı dövründə Haputlu obası kimi tanınan bu etnik qrup sonralar ayrı-ayrı kəndlər salmışdır. Mollaisaqlıdan başqa Hacıhətəmli, Aşıqbayramlı, Hapıtlı kimi kəndlər İsmayılının hapit etnik qrupuna aiddir. Hapıtların dili Qafqaz mənşəli olub, Qafqaz xalqlarının Nax-Dağıstan qrupunun Şahdağ yarımqrupuna aiddir.

Babadağ

Dəniz səviyyəsindən 3629 metr yüksəklikdə İsmayilli rayonu ərazisində yerləşən Babadağda X-XI əsrlərdə yaşamış sufilərdən Babakuhi Şirvani Bakuvinin - Həzrət Babanın məqamını əsrlərdir, yerli müsəlmanlar ziyarət edirlər. Babadağ ziyarətgahının Babakuhi Şirvani ilə əlaqəli olmasını Azərbaycanın tanınmış fəlsəfə tarixçilərindən Əliəjdər Seyidzadə də vurğulamış, mərhum professor Eybəli Məhrəliyev isə Babakuhinin tələbəsinə aid olduğunu qeyd etmişdir.

Tarixdən məlumdur ki, ilk sufilər və sufi hərəkatları VIII-IX əsrlərdə meydana çıxmışdır. Təsəvvüf tarixçiləri tərəfindən təsəvvüf mərhələsi adlanan bu dövrdə hələ təriqətlər yaranmamışdı. Həmin dövrdə Azərbaycanda da sufilər yaşayırdı. Bunlardan Şirvani Kəbir (Böyük Şirvanlı) və Şirvani Sağır (Kiçik Şirvanlı) eyni əsrdə yaşamış, iki böyük sufidir. Onlar böyük sufi Əbu Səidin davamçıları olan və Azərbaycan mənbələrində Baba Kuhi deyə bilinən Əli ibn Məhəmməd ibn Abdullah Bakuya (ö. 442/1050) və qardaşı Hüseyn Şirvanidir (ö. 464/1072).

Tarixi mənbələrdən məlum olduğu kimi, orta əsrlərdə Baş Qafqazın dağ keçidlərində əvvəlcə albanlar və sasanilər, daha sonra isə ərəblər tərəfindən çoxsaylı müdafiə istehkamları tikilib. Belə keçid-istehkamlardan birisi də Baba dağında olub. Elə bu gün də Quba və İsmayilli rayonlarını birləşdirən bu keçiddə «Həzrət baba» adı ilə tanınan məşhur ziyarətgah var. Hər il iyul-avqust aylarında Azərbaycanın bütün guşələrindən oraya çoxlu insan ziyarətə gəlir. Orada borana, tufana, qar və şatxaya düşərək ölənlər də olur. «Həzrət Baba»ya həm İsmayilli, həm də Quba tərəfdən yol var. Bu yolların hər ikisi çətin keçiləndir. Prof.Dr. Qafar Cəbiyev hesab edir ki, vaxtilə Qafqazın bir çox keçidlərində olduğu kimi, orada da şimaldan olan hücumların qarşısını almaq məqsədilə Sasani qarnizonu keşik çəkirmiş. Həm Babadağ keçidində, həm də yaxınlıqdakı digər keçidlərdə növbə çəkən qarnizonlara ümumi rəhbərlik və nəzarət isə çox güman ki, Dərbənddə yerləşən əsas qarnizon tərəfindən həyata keçirilib. Beləliklə, Dərbəndə gedən yol da, Dərbənd istiqamətindən olan basqın və hücumların da bir qismi məhz buradan keçirdi. Görünür, «Babadağ» toponimi də elə bu zəmində yaranıb. Məlum olduğu kimi, bir çox orta əsr mənbələrdə, xüsusən də ərəb mənbələrində Dərbəndin adı «Bab», «Bab əl-Hədid», «Bab-əl-Əbvab» və sair kimi xatırlanır. Buradan güman etmək olar ki, «Baba dağı» əslində «Bab dağı», yəni «Dərbənd dağı», Dərbəndə gedən yolun üstündə olan dağ mənasını bildirir.

Layihə haqqında

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin Təhsildə inkişaf və innovasiyalar üzrə ikinci qrant müsabiqəsi çərçivəsində həyata keçirilən “Məktəblilərin Girdiman bələdçi klubunun yaradılması və davamlı fəaliyyətinin təşkil edilməsi” layihəsi 2018-ci ilin iyun-oktyabr aylarında həyata keçirilmişdir. Layihənin əsas məqsədi İsrayıl Həsənov adına İsmayılı şəhər 1 nömrəli tam orta məktəbin nəzdində “Girdiman bələdçi klubu”nu yaratmaq, müəllimlər, məktəblilər və valideynlərlə birlikdə ekskursiyalar təşkil etmək idi. Məktəblilər, müəllimlər və valideynlərlə işləyərək məktəbin foyesində açıq müzey kimi sərgilənən təsadüfən aşkar olunmuş arxeoloji, eləcə də etnoqrafik materialları araşdırmaq, etnoqrafik sorgular keçirmək, İsmayılı kəndlərinin tarixini, folklorunu tədqiq etmək, məktəblilərə qədim tariximizi, memarlıq abidələrimizi və folklorumuzu sevdirmək, məktəblilərin folklor oyun və tamaşalarını hazırlamaq, digər kənd, rayon aktiv məktəblilərinin təşkil olunan tədbirlərdə iştirakına kömək etmək idi.

Girdiman bələdçi klubunun üzvləri və eksperti İsmayilli rayonunun zəngin mədəni irsini öyrənmək üçün gələcəkdə də kişik ekspedisiyalar təşkil etməyi, araşdırmaları müxtəlif jurnal və qəzetlərdə, internet resurslarda nəşr etməyi qarşısına məqsəd qoymuşdur.

Girdiman bələdçi klubunun əsas vəzifəsi məktəblilərin məktəblilərə bələdçilik etməsini təşkil etməkdir. Məqsəd yuxarı sinif şagirdlərini öz həmyaşıdlarına İsmayilli tarixi

və mədəniyyəti ilə bağlı bələdçiliyə alışdırmaqdır. Həm özləri öyrənsinlər, həm də həmyaşıdlarını öyrətsinlər. Əgər hər hansı Bakı şəhəri və ya digər rayonların məktəbliləri həftə sonlarında İsmayillını əyani görmək istəyərlərsə, Girdiman bələdçi klubuna müraciət edə bilərlər. Onlar məktəbli yoldaşlarını İsmayılının, Şirvan bölgəsinin əsrarəngiz gözəlliyi, tarixi və mədəniyyəti ilə mükəmməl şəkildə tanış edəcəklər.

Məktəbli bələdçilərin xatirələri

Xədicə Ağayeva:

Mənim ilk bələdçiliyim 9-10 yaşlarımda olub. Həmin vaxtlar bibim İsmayılı Tarix Diyarşunaşlıq muzeyində işləyirdi. Bu muzeyə qədim əşyalara baxmaq üçün Fransadan iki turist gəlmişdi. Fransız dilini bilmədiyimiz üçün onlarla ünsiyyəti lüğət vasitəsilə qurduq və Lahıcın gözəl yerlərini onlara gəzdirdik. Mən balaca olduğuma görə onlar dili mənə öyrətmək üçün çox say göstərirdilər. Bu da mənə xüsusi zövq verirdi. 11-12 yaşlarımda isə bizim su xəttimiz partlamışdı və onu təmir etmək üçün Türkiyədən gəlmiş su kanalizasiya işçilərindən kömək istədik. Mən onlarla orada tanış oldum. Bir neçə gündən sonra atamla onların işlədiyi yerə getdik. Onların orada öz aşbazarı vardı. Mənim üçün onların necə yemək bişirməsi çox maraqlı idi. Onlar öz musiqilərini oxuyaraq ləzzətli yeməklərini bişirirlər. Mən onların mərci şorbalарının dadına baxdım və çox

ləzzətli idi. Mən də onlara öz milli yeməklərimizdən danışdım. Onlar da bizim yeməklərimizin dadına baxmaq üçün bu yeməkləri bişirməyə say göstərirdilər. Bu maraqlı söhbətdən sonra atamla mən onları rayonumuzla tanış etdik.

Leyla Astanlı:

Həyatda dünyagörüş bəzi şeyləri görmək və anlamaq bacarığıdır. Dünyagörüşü isə sadəcə gəzməklə deyil, gəzdirmək vasitəsilə də yaranır. “Gəzdirmək” bəs nə deməkdir? Azərbaycan həm mənəvi, həm də maddi cəhətdən çox inkişaf etmişdir. Elə bu səbəbdən Azərbaycan Respublikasına hər ötən il çox sayda turist gəlir. Biz isə bir vətəndaş olaraq borcumuzu yerinə yetirməliyik. Azərbaycanın tarixi yerləri, geyimləri, adət-ənənələri, zəngin mətbəxi və unudulmaz keçmişi ilə tanış olan turistlər artıq Azərbaycan haqqında geniş məlumat alacaqlar. Mən də

bələdçilik etmişəm. 3 il əvvəl bizə Yaponiyanın İto şəhərindən Tsuneo Konishi, universitet tələbəsi Shintaro və 12-ci sinif şagirdi Kurimi bizə qonaq gəlmişdi. Onlar bizə gəlməmişdən öncə Lahıc qəsəbəsinə getmişdilər. Onlar həmin yerdən bir xeyli maraqlı hədiyyələr almışdılar (kəlayağı və s.).

Biz isə onlara bələdçilik etdik. Onlarla birlikdə Şəki xan sarayına gəzintiyə çıxdıq. Onlar İsmayillını görərkən bir xeyli təəcüblənərək sevindilər və yenidən gələcəklərinə söz verdilər. Onların burada ən çox xoşlarına gələn isə buranın təmiz havası və təbiəti idi. Mənim bir qədər dil bilgim olduğundan onların buranın təbiəti haqqındakı suallarına cavab verdim və bir-birimizə xatirə olaraq milli hədiyyələr verdik. İndi isə biz İsmayillının gözəl təbiəti, tarixi abidələri ilə fəxr etməliyik. Tarix dünya durduqca əbədidir. O, yazıldısa, silinməz...

Günay Mövlamova:

Yayda mən və 1 saylı tam orta məktəbin müəllimləri və şagirdləri, birlikdə qardaş ölkə olan Türkiyənin Kapadokya şəhərindən gələn qonaqlarımızı qarşıladıq. İlk növbədə biz onları öz

məktəbimizlə tanış etdik. Biz onların gəlişi münasibəti ilə sinifləri bəzədik və milli rəqslərimizi onlara göstərdik. Daha sonra biz İsmayillının Lahıc kəndinə getdik. Mən orada onlara Lahıcın tarixi haqqında məlumat verdim və tarix muzeyində olan eksponantlarla tanış etdim. Onlar maraqla bizə qulaq asır, tez-tez maraqlı suallar verirdilər. Bundan əlavə onlar bizə Türkiyədən maraqlı hədiyyələr gətirmişdilər. Bizdə onlara hədiyyələr verdik. Türk məktəblilərinə hədiyyələr və məktublar göndərdik.

İmam Məmmədzadə:

İsmayilli şəhəri çox gözəl təbiəti və füsunkar gözəlliyi ilə turistləri özünə cəzb edir. Mən İsmayilli rayonu Mican kəndində yaşayıram. Bir gün küçədə oynayarkən xarici vətəndaşların ev axtardığını gördüm. Onlar məndən buradakı hotel haqqında soruşdular. Mən tanıdığım üçün onları məlumatlandırdım. Onlar hotelə çatdılar və mənə çox təşəkkür etdilər. Mən çox sevindirildim. İnsanlara kömək etməyi çox sevirəm. Mənim həmişə arzum olmuşdur ki, özüm nə isə arxeoloji qazıntıdan bir qiymətli əşya tapım.

Gülsüm Qasımova:

Azərbaycan çox gözəl ölkədir. Mən çox xoşbəxtəm ki, Azərbaycanın ən gözəl guşələrindən biri olan İsmayılıda yaşayıram. İsmayılının təbiəti yalnız bizi deyil, xarici ölkələrdən gələn turistləri də çox cəlb edir. Biz İsmayılıda belə turistlərlə çox rastlaşmışıq. Bir dəfə türklər bizdən İsmayılının digər gözəl yerlərinin harada yerləşdiyini soruşmuşdular. Biz onlara bu barədə kömək etmişdik. Bu çox qürurlu hissdir. İnsanın belə gözəl yerdə bələdçilik etməsi, onu tanıtməsi çox gözəldir.

Aytac Lətifli:

İsmayılı rayonu təbiətinə, iqlim şəraitinə görə digər rayonlardan fərqlənir. İsmayılı rayonunun gözəl mənzərəli təbiəti vardır: uca dağları, ətirli gülləri, sərin havası. İsmayılı həm də tarixi abidələri, tarixi yerlərin məkanıdır. İsmayılıda Girdiman qalası, Cavanşir qalası kimi qalaların adı çəkilir. Cavanşir qalası Albaniya dövlətinin başçısı Cavanşirin adı ilə bağlıdır. İsmayılının görməli yerləri, milli mətbəxi, adət-ənənəsi ilə xüsusən xarici ölkələrdə yaşayan insanlar böyük təşəbbüs ilə

maraqlanırlar. Mən “Bakı Amerika Mərkəzində” olarkən amerikalılar bizim haradan gəldiyimizi soruşdular. Mənə çatanda mən İsmayılıdan olduğumu söylədim. Hər kəs təəccüblə baxırdı, çünki tək İsmayılıdan olan mən idim. Digərləri isə yarısı Bakıdan, yarısı da Amerikadan gəlmişdi. Amerikalılar İsmayılı haqqında məlumat verməyimi istədilər. Mən də bizim rayonumuzun gözəl təbiətindən, təmiz havasından, suyundan, milli mətbəxindən, adət-ənənəsindən danışdım və biz birlikdə İsmayılı rayonu haqqında video çarxa baxdıq. Onlar mənə İsmayılının necə gözəl olduğunu və amerikan şagirdlərlə birinci düşərgəmizin İsmayılıda baş tutacağını söylədilər. İsmayılı rayonu haqqında bu qədər tərif almaq insane xoş hiss bağışlayır. Çünki rayonumuz bu kimi təriflərə layiq rayondur. Biz də çalışaq ki, təbiətimizi qoruyaq.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

Azərbaycan Dövlət Tarix Arxivi (ADTA). Fond 24, siyahı 1, iş 347 və 348.

Aşurbəyli, Sara (2006). Şirvanşahlar dövləti. Bakı: Əbilov, Zeynalov və oğulları.

Cəbiyev, Qafar (2003). Bura vətəndir (İsmayılı abidələri haqqında tarixi-arxeoloji-etnoqrafik очерk). Bakı: Nafta-Press.

Cəbiyev, Qafar (2015). Girdiman. Tarixi və tarixi coğrafiyası. Bakı: Elm və təhsil.

Cəbiyev, Qafar – Xəlilli, Fariz (2017). Azərbaycanın İsmayılı bölgəsində sufizmin tarixi mərhələləri. III Beynəlxalq Həmzə Nigari Türk Dünyası Mədəni İrsi Simpoziumu Materialları, Şamaxı: 17-18 may: s. 658-660.

Copper craftsmanship of Lahij (07.10.2018). <https://ich.unesco.org/en/RL/copper-craftsmanship-of-lahij-00675>

Minorski, Vladimir (1963). Şirvan və Dərbəndin tarixi. Moskva. (rus dilində)

Mustafayev, Arif (2009). Azərbaycanın maddi mədəniyyət tarixi (etnoqrafik materiallar əsasında tipoloji tədqiqat). Bakı: Bakı Universiteti nəşriyyatı.

Rayon haqqında (07.10.2018). <http://ismayilli-ih.gov.az/page/10.html>

Traditional art and symbolism of Kelaghayi, making and wearing women's silk headscarves (07.10.2018). <https://ich.unesco.org/en/RL/traditional-art-and-symbolism-of-kelaghayi-making-and-wearing-womens-silk-headscarves-00669>

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin Təhsildə inkişaf və innovasiyalar üzrə ikinci qrant müsabiqəsi çərçivəsində “Məktəblilərin Girdiman bələdçi klubunun yaradılması və davamlı fəaliyyətinin təşkil edilməsi” layihəsi 2018-ci ilin iyun ayından həyata keçirilir. Bu məqsədlə İsrayıl Həsənov adına İsmayilli şəhər 1 nömrəli tam orta məktəbində Girdiman bələdçi klubu yaradılıb. Məktəbə xeyli sayda təsadüfən aşkar olunmuş arxeoloji, eləcə də etnoqrafik materiallar toplanılıb. Diyalli, Talistan, Xanagah, Basqal, Sulut, Mücü, Lahıc, Mollaisaqlı və İvanovka kəndlərində etnoqrafik sorğular keçirilib. Məktəblilərin folklor oyun və tamaşalarını hazırlamaq, digər kənd, rayon aktiv məktəblilərinin təşkil olunan tədbirlərdə iştirakına nail olmaq üçün işlər planlaşdırılıb. Layihənin rəhbəri İsrayıl Həsənov adına İsmayilli şəhər 1 nömrəli tam orta məktəbin tarix müəllimi Təranə Yusifova, layihənin eksperti tarix üzrə fəlsəfə doktoru Fariz Xəlillidir. Burada İsmayillıda ilkin araşdırma aparılmış kəndlərin mədəni irs abidələri haqqında danışılır, onların turizm imkanları təhlil olunur.

The project “Establishment and organization of a durable activity of Girdiman school guide club” in the framework of the Second Grant Competition over Development and Innovations by Ministry of Education of the Republic of Azerbaijan” has been implemented since June, 2018. For this purpose, Girdiman guide club was established at senior secondary school No. 1 of Ismayilli city named after Israyil Hasanov. A large number of casually-found archaeological and ethnographic materials have been collected at school. Ethnographic surveys were carried out in villages of Diyalli, Talistan, Khanegah, Basgal, Sulut, Muju, Lahij, Mollaisagli and Ivanovka. The activities are planned to achieve the preparation of schoolchildren’s folklore and performances, as well as the participation of active schoolchildren of other village and districts. The project manager is Tarana Yusifova, a history teacher at senior secondary school No. 1 named after Israyil Hasanov and the project expert is PhD in history, Fariz Khalilli. The article deals with cultural heritage monuments of the villages where preliminary studies carried out in Ismayilli and their tourism opportunities are analyzed.

GİRDİMAN BƏLƏDÇİ KLUBU İSMAYILLININ MƏDƏNİ İRSİ

Kataloq

Girdiman bələdçi klubunun üzvləri:

İlknur Kəbirli,
Lamiyə Lazımova,
Günay Mövlamova,
Elvin Rəhimli,
Tərən Səfərli,
İlkin Məmmədli,
Aytac Lətifli,
Leyla Aslanlı,
Gülər Aslanova,
Murad Baxşıyev,

Asif Babayev,
Fatimə Ağazadə,
Gülsüm Qasıмова,
Aytən Əzizli,
Xədicə Ağayeva,
İmam Məmmədzadə,
Qüdrət Məhərrəmov,
Sahil İsmayılov
Gülşən Tahirova
Akifə Babayeva

Fotolar:
Məmməd Rəhimov
Anar Həbibov
Ruslan
Fariz Xəlilli

Dizayner:
İntiqam Məhəmmədli

Layihənin könüllüləri:
Günəl Əliyeva
Həcər Abdurrazzaqova

İntervüyer:
Elxan Xəlilov

ISBN: 978-9952-8346-0-4 | © Təranə Yusifova, Dr. Fariz Xəlilli